

El poema verdaguerià fantasma de Joan Maragall

Joan Maragall parla en un poema de Verdaguer i del cor infantil de l'Escola Mossèn Cinto, però el lector ho ignora, perquè no els anomena. Tampoc no ho sap cap filòleg maragallià o verdaguerià. La raó: s'ha editat sense la dedicatòria, imprescindible per a la seva comprensió.

Reportatge de Lluís Bonada

Ho desconeixen els lectors de Maragall; els més acreditats especialistes i editors de l'escriptor; els verdaguerians de pro; i també els que han estudiat més a fons la relació personal i literària de l'autor de "La vaca cega" amb el de *Canigó*.

Maragall va dedicar un poema al cor infantil de l'Escola Catalana Mossèn Cinto, on parla de Verdaguer sense anomenar-lo, i això ha restat desconegut sempre.

Joan Maragall relaciona uns "nins cantadors" amb un "Poeta", en el poema de dotze versos heptasil·lars "Salutació", del 1907, però el lector no pot saber a quina escola es refereix, ni a quin poeta, tal com s'ha editat.

El poema va ser inclòs, pòstumament, en totes les edicions de les seves obres completes, a partir de la segona, la dels fills de la Sala Parés Llibreria, del 1936. Sovint –no sempre– amb una nota que diu: "Joan Maragall escriví aquesta 'Salutació' a instància d'A. Busquets i Punset, per al Chor Infantil de l'escola d'aquest". De quina escola?

Proposta encertada

La possibilitat que el "Poeta" fos Verdaguer no serà avançada fins al 2001. Els autors de l'itinerari

"Altures i senderes: Verdaguer i Maragall diuen Barcelona", redactat aquell any amb motiu de l'Any Maragall 2010-2011 per Dolça Tormo, de l'Arxiu Maragall de la Biblioteca de Catalunya, ara jubilada, i Jaume Trabal, doctor en filosofia, hi comenten que el va escriure "en recordança de Verdaguer". Però sense gosar indicar de quina escola és el cor infantil, tot i que els dos estudiosos van pensar en Verdaguer en llegir que Busquets i Punset havia estat mestre de l'Escola Catalana Mossèn Cinto.

L'itinerari està penjat a internet pel Museu d'Història de Barcelona i per l'associació "Espais Escrits. Xarxa del Patrimoni Literari Català".

Aquell mateix 2011, Tormo i Trabal, comissaris de l'exposició "Maragall. Terror Espiritual", instal·lada a l'Arxiu Maragall, van reproduir el manuscrit en el catàleg, a més de transcriure'l, sense cap nota, és a dir, sense parlar de Verdaguer ni de l'escola innominada de Busquets i Punset, com també van fer Glòria Casals i Lluís Quintana, editors filològics del volum *Poesia completa*, publicat a "labutxaca" d'Edicions 62, en ocasió de l'Any Maragall.

Però sigui amb absència de notes, o amb la referent a Busquets i a la seva escola innominada,

el lector no pot copsar el poema. I la pista que el poeta és Verdaguer dorm en la pàgina electrònica de l'itinerari a tall d'hipòtesi, no demostrada, i, a més, apuntada per maragallians de crèdit insuficient.

Però, sorpresa! El nom del poeta i el nom de l'escola estan perfectament registrats a l'Arxiu Maragall. I, a més a més, en documents digitalitzats que es troben a l'abast per internet. Es troben, com es podia esperar, a la correspondència de Maragall amb Busquets i Punset.

Joan Maragall dedica el poema "Salutació" als cantaires de l'Escola Catalana Mossèn Cinto, de Barcelona. Ho desconeixen els lectors de Maragall i també els verdaguerians.

Incident editorial

És, tot plegat, una història desafortunada, marcada a foc per un incident filològic que esdevindrà fatal per a la comprensió del poema. L'incident es produeix el 1912, mort el poeta, quan es publica la primera edició de les *Obres completes* de Maragall, l'anomenada "Edició de la Viuda", de l'editorial Gustau Gili: el poema "Salutació" hi era absent.

Arran d'això, a can Maragall van rebre una carta d'Anton Busquets i Punset amb l'original del poema i una nota –mal classificada a l'Arxiu Maragall en la correspondència enviada per Maragall, no pas la rebuda– que deia: "Aquesta salutació la esgriguí el gran poeta, a instància meua, per al cor infantil de la meua escola. No va en les obres completes, a pesar d'haver-ne enviat còpia al anunciar-se. Se degué extraviar? No ho sé...!"

A partir de llavors, la família Maragall va decidir incloure el poema en les edicions posteriors de les obres de l'escriptor, amb una nota redactada a partir del que els deia Busquets i Punset, sense adonar-se que no era prou esclaridora, ni preocupar-se per saber el nom de l'escola.

N'haurien tret l'entrellat, i llavors haurien fet millor la nota, si haguessin consultat tota la resta de la correspondència entre Busquets i Maragall, correspondència que inclou la carta en què el mestre demana el poema a Maragall i n'exposa els motius de la petició.

La carta va ser enviada el 1907, es dedueix del text, any de la redacció del poema. El mestre Busquets, que llavors dirigia les noves Escoles Catalanes del Doctor Robert, de l'Hospitalet de Llobregat –dependent, com la Mossèn Cinto de Barcelona, del Foment Autonomista Català– informa el poeta de la propera visita de l'orfeó de l'Escola Mossèn Cinto, i "com que nosaltres els volem obsequiar amb un número extraordinari de *La Ressenya*, que surt a l'Hospitalet [setmanari fundat i dirigit per ell] li estimaria que fes una salutació en vers o prosa dedicada a l'esbart cantaire. Serà un extraordinari força atractiu".

Publicació del poema

En efecte, el poema apareix a *La Ressenya*, en un número monogràfic dedicat a la festa escolar d'agermanament. Ho fa de manera destacada –primera pàgina– en el número 3 del "periòdic d'informació local, il·lustrat i literari", el 19 de maig de 1907. I hi és editat d'una manera que no →

ARXIU MUNICIPAL DE L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

XARXA D'ARXIVS COMARCALS. GENERALITAT DE CATALUNYA

El poema "Salutació", amb la imprescindible dedicatòria —desapareguda en totes les edicions— apareix per primer cop al setmanari *La Ressenya*, de l'Hospitalet de Llobregat, el 1907, a iniciativa del seu director, Busquets i Punset. El 1934, Busquets i Punset torna a publicar el poema a la revista de Manresa que dirigeix, *Revista Il·lustrada Jorba*. Naturalment, amb la dedicatòria.

→ planteja cap problema de comprensió, i sense necessitat de cap nota: precedit de la lògica i imprescindible dedicatòria, "Als cantaires de la Escola Catalana Mossèn Cinto". I així, quan el poeta escriu: "Quan canteu no l'oblideu. Ell que us estimava tant, posarà un so en vostra veu que us sabrà millor el cant", el lector ja sap qui és "ell" i a quins nins es dirigeix.

Fos una dedicatòria indicada pel poeta o afegida per l'editor, Busquets i Punset, el fet és que, en ser la primera edició del poema i, alhora, l'última publicada en vida de l'autor —Maragall moriria quatre anys més tard— ha de ser considerada la canònica i definitiva —un cop comprovat que el text respecta l'original— i així s'hauria d'haver editat sempre, per a una millor glòria de Verdaguier i un millor coneixement de l'admiració de Maragall pel mossèn escriptor i per la tasca del cor infantil de l'escola.

Cal tenir en compte que l'elaboració d'un poema sol·licitat era en principi una petició

MARAGALL, QUE ES NEGA A FER POEMES D'ENCÀRREC, ACCEPTA D'ESCRIURE'N UN DEDICAT AL COR INFANTIL DE L'ESCOLA CATALANA MOSSÈN CINTO

desatasa per Maragall. En una ocasió l'escriptor argumenta la seva negativa en una carta, bo i dient al sol·licitant que no acostuma a fer poemes d'encàrrec. Per tant, el fet que aquesta vegada acceptés fer-ne un, mostra l'amistat que l'unia amb Busquets i Punset i la consideració excepcional que tenia per l'Escola Mossèn Cinto, pel seu orfeó, i per Verdaguier.

Segona publicació
L'infatigable Busquets i Punset, col·laborador, fundador i director d'un gran nombre de publicacions, tindria l'ocasió de tornar a editar el poema

EL COR MOSSÈN CINTO, QUE ACTUA PER TOT CATALUNYA EN FESTES PATRIÒTIQUES, POPULARITZA 'ELS SEGADORS'

—també correctament— mort ja Maragall. Ho va fer en un article de rememrança de l'Escola Catalana Mossèn Cinto i el seu cor infantil, publicat el dia primer de juliol del 1934 a la *Revista Il·lustrada Jorba*, de Manresa, bilingüe —una altra publicació dirigida per ell— un mes abans de la seva mort, esdevinguda a Calders, al Moianès, on feia de mestre.

Busquets acabava l'article dient que li semblava oportú completar aquest record "amb la salutació que el poeta de 'La vaca cega' dedicà al Cor amb motiu d'un festival celebrat en una escola per nosaltres dirigida".

Per tant, quan Busquets, en la nota que envia als Maragall l'any 1912, o immediatament posteriors, perquè incloguin el poema que han perdut, escriu que el poeta el va escriure "per al "Chor Infantil de la meua escola", cal entendre que, o bé pensava que l'encàrrec fet a Maragall l'havia fet en nom del cor de la seva escola de l'Hospitalet, o bé considerava que l'Escola Mossèn Cinto era la seva, atès que l'havia fundat i dirigit.

Busquets, malauradament, no va ser a temps d'advertir, quan l'any 1936 el poema entra per primer cop a les *Obres completes* de Maragall, que hi mancava la dedicatòria: s'havia mort dos anys abans, quan tenia 58 anys.

Popularitat de l'orfeó
El número extraordinari de *La Ressenya* dedicat a al cor infantil Mossèn Cinto —Busquets hi escriu un "diàleg coral" per ser cantat, alternativament, pels orfeons de l'escola Mossèn Cinto i del Doctor Robert— reflecteix la popularitat que l'orfeó i, de retruc, l'escola, tenia al país.

És el mateix cor que tres anys més tard participarà en

l'acte d'inauguració del monument a Verdaguier aixecat per l'avi de Mercè Rodoreda, Pere Gurguí, al pati de la seva torre de Sant Gervasi, quan la futura escriptora no havia fet encara els dos anys. Una escola que torna a estar d'actualitat gràcies a la biografia d'un dels seus principals impulsors, Vicenç A. Ballester i Camps, de Joan Murray i Fermí Rubiralta, publicada per Rafael Dalmau.

El cor actua per tot Catalunya —també a l'estiu, a colònies— i pren part en tots els festivals patriòtics, i alguns de benèfics. El cant d'*Els segadors* es fa popular gràcies a aquesta agrupació, formada els primers anys per la majoria dels alumnes. També institueix el costum de portar cada any una corona de flors a la tomba de Verdaguier, en l'aniversari de la seva mort, i cantar-hi.

Actua fins i tot en festes privades —"a casa de distingides famílies barcelonines" (*Feminal*, 28-IV-1907)— i participa en concerts importants, amb cantants i músics professionals, per recaptar diners per a l'escola, que era gratuïta. Molts d'ells se celebren al Palau de la Música Catalana. No cal dir que va contribuir a mantenir ben viva la flama del record de la vida i l'obra de Verdaguier.

Com ha escrit l'historiador Alexandre Galí, referint-se a l'escola, "una de les seves tasques més vistoses fou l'organització del cor d'infants Mossèn Cinto. (...) Tothom en aquella època havia vist i oït el cor Mossèn Cinto, que amb les seves exhibicions servia els interessos polítics de l'entitat que sostenia l'escola", el Foment Autonomista Català.

Busquets i Punset tornaria a convidar el cor Mossèn Cinto, a l'Hospitalet de Llobregat, l'any següent, amb motiu del lliurament d'una magnífica senyera encarregada a posta i costejada per les dones de la ciutat. La festa, llegim a la revista *Feminal*, "posà de manifest el grau de cultura a què van arribant nostres escoles i sos petits orfeons, quan tenen mestres com en Busquets i Punset i en Cumellas [sic]". →

ARCA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

El cor infantil Mossèn Cinto, en la inauguració del monument a Verdaguier aixecat per l'avi de Mercè Rodoreda, Pere Gurguí, el 1910, a casa seva. Foto de la revista *Cu-Cut!*

→ **Activitat espectacular**

El director de l'escola Mossèn Cinto, Francesc Crusells i Cartenyà, seria despatxat pels dirigents del Foment Autonomista Català l'any 1915 perquè, escriu Alexandre Galí, s'escarrassava molt en tasques espectaculars –cantades, representacions teatrals, jocs florals infantils, la visita a la tomba de Verdaguer, etc.– en detriment de les docents, tasca d'altra banda profitosa perquè va popularitzar amb èxit l'escola. Crusells crearia llavors l'Acadèmia Verdaguer, però va regir poc temps, perquè va morir el 1916.

Busquets i Punset deixaria l'Hospitalet de Llobregat l'estiu de l'any 1908. Tot i haver-s'hi estat només dos cursos, la ciutat, en reconeixement a la tasca docent i cultural que hi va dur a

El 1900, Busquets i Punset guanya un premi als Jocs Florals. El premi consisteix en un retrat de Pablo Ruiz Picasso.

terme, posà el seu nom al grup escolar proper al parc de Can Boixeres, inaugurat el 1975.

El mestre havia exercit anteriorment a Barcelona i Sant Vicenç dels Horts, i després ho faria a Amer, Roses, Saló i Calders. L'escola d'aquesta darrera població porta el seu nom, com així l'institut d'ensenyament del seu poble, Sant Hilari Sacalm.

A Ripoll, on tenia la seva família materna i hi va viure de jove, estableix l'any 1895, amb 19 anys, la Llibreria de Santjosep; funda el Jovent Catalanista de Ripoll; crea el seu portaveu, "Aplec de treballs literaris"; organitza un certamen en honor d'en Frederic Soler i publica el seu primer llibre de versos, *Llirioia*.

Per les vacances –bo i estudiant al seminari de Vic, que aviat deixaria– hi freqüenta la Penya del Monestir, nascuda a la rebotiga del folklorista Tomàs Ragner, fundador de l'Arxiu Museu de Ripoll. A més dels estiuejants, com el també folklorista Rossend Serra i Pagès, n'hi passen d'espòradics que coneixeran i estimaran Ripoll portats de la seva mà, com Narcís Oller, Cèsar August Torras, primer promotor de l'excursionisme català, o l'escriptor Rafael Gay de Montellà.

A Saló, poble del municipi de Sant Mateu de Bages, hi convidarà el seu amic Eduard Girbal Jaume, el qual hi trobà la inspiració per escriure les obres mestres *L'estrella amb cua* i *La tragèdia de cal Pere Llarg* i els relats de *L'Oratjol de la Serra*.

Les Escoles Catalanes Doctor Robert, ("Anton Busquets, mestre i activista a l'Hospitalet de Llobregat", Carles Hernández i Borregón, *Quaderns de la Selva*, 2005) formaven part de les anomenades "escoles lliures" que propugnaven els models vigents arreu d'Europa, dels Pestalozzi o Montessori, models que Busquets va conèixer directament, en obtenir una beca que li permeté anar a Suïssa a observar els mètodes pedagògics per tal d'estudiar-ne l'aplicació a casa nostra. ●

BUSQUETS I PUNSET, MESTRE, ESCRIPTOR I PERIODISTA, AMIC DE MARAGALL I VERDAGUER, VA DEIXAR PETJA EN TOTES LES POBLACIONS ON VA VIURE, DE RIPOLL A CALDERS

PUBLICITAT
1/4
VERTICAL